

**MÄNNISKORÄTTSDLEGATIONENS
MÅLSÄTTNINGAR FÖR
REGERINGSPROGRAMMET
2027-2031**

MÄNNISKORÄTTSDLEGATIONENS MÅLSÄTTNINGAR FÖR REGERINGS- PROGRAMMET 2027-2031

De grundläggande och mänskliga rättigheternas förverkligande står inför enastående utmaningar i Finland, i Europa och globalt. Säkerhetshot av olika slag, den växande ojämlikheten och samhällsliga polariseringen samt den ekonomiska osäkerheten har ökat likgiltigheten och negativa inställningen till de mänskliga rättigheterna och de aktörer som försvarar dem. Att de ungas framtidstro har försvagats är särskilt oroväckande.

För att garantera en övergripande säkerhet, delaktighet och välfärd i den förändrade verksamhetsmiljön krävs starka åtgärder för att de grundläggande och mänskliga rättigheterna ska tillgodoses även i Finland. Människorättscentrets människorättsdelegation har nedan sammanställt centrala observationer och rekommendationer för att trygga och främja de grundläggande och mänskliga rättigheterna under regeringsperioden 2027-2031.

- 1. Rättsväsendets oberoende**
- 2. Kontroll av grundlagsenligheten**
- 3. Garantera en god lagberedning**
- 4. Handlingsplanen för de grundläggande och de mänskliga rättigheterna och den människorättspolitiska redogörelsen**
- 5. Behandling av internationella rekommendationer**
- 6. Fostran och utbildning i mänskliga rättigheter**
- 7. Stärkande av rättsskyddet**
- 8. Tryggande av verksamheten för myndigheter som arbetar för grundläggande och mänskliga rättigheter**
- 9. Förbud mot försämring av sociala rättigheter och tillgång till social- och hälsovårdstjänster**
- 10. Delaktighet på arbetsmarknaden för personer som löper risk för att hamna i en sårbar situation**
- 11. Beredning av lagstiftningen om självbestämmanderätt**
- 12. Rekommendationer av sannings- och försoningskommissionen för samer**
- 13. Stärkande av Finlands nationella människorättsinstitution**
- 14. Stöd till civilsamhället**

1.

RÄTTSVÄSENDETS OBEROENDE

Ett oberoende och fungerande rättsväsende är grunden för en rättsstat eftersom dess syfte är att förhindra maktmissbruk och garantera tillgång för alla till en rättvis rättegång. I Finland tryggar grundlagen domstolarnas oberoende, men regleringen av sådant som är väsentligt för detta - till exempel antalet ledamöter i de högsta domstolarna och utnämningen av domare - har också lämnats åt vanlig lagstiftning. I grundlagen föreskrivs inte heller uttryckligen om åklagarväsendets oberoende.

Rekommendation

- ✓ Ett lagförslag om att stärka rättsväsendets oberoende utarbetas utifrån promemorian från justitieministeriets arbetsgrupp för rättsväsendets oberoende och med beaktande av Venedigkommissionens rekommendationer.¹

2.

KONTROLL AV GRUNDLAGSENLIGHETEN

Venedigkommissionen betonar i sin uppdaterade checklista för rättsstaten betydelsen av att bedöma grundlagsenligheten för skyddet av rättsstaten och demokratin. Bedömningen av överensstämmelsen med grundlagen ska vara oberoende av politiskt inflytande.² I Finland har grundlagsutskottets ställningstaganden om den så kallade gränslagen och förändringarna i den sociala tryggheten väckt en starkare diskussion än tidigare om utskottets ställning. Eftersom grundlagsutskottet gör rättslig prövning i ärenden där de politiska intressena kan vara starka, vore det motiverat att granska hur utskottets uppgift som föregripande övervakare av lagarnas grundlagsenlighet kan tryggas starkare i sådana situationer.

Rekommendation

- ✓ Behovet av att utveckla föregripande grundlagsbevakning utvärderas i parlamentariskt samarbete

Enligt 106 § i grundlagen ska en domstol låta bli att tillämpa en bestämmelse i en lag vars tillämpning i det aktuella fallet uppenbart strider mot grundlagen. Om domstolarna kan lösa konflikter som hör till området för 106 § i grundlagen utan kravet på uppenbar grundlagsstridighet, kan de mer flexibelt ta ställning till grundlagsenligheten i det ärende de behandlar. Om kravet på uppenbar grundlagsstridighet slopas, betyder det inte att domstolarnas behörighet ökar i förhållande till lagstiftaren, eftersom den förhandsbedömning av grundlagsenligheten som lagstiftaren och grundlagsutskottet gör kvarstår. Även i domstolarnas bedömningar skulle en tolkning som är förenlig med de grundläggande rättigheterna förbli det primära sättet att avgöra motstridigheten.³

Rekommendation

- ✓ En proposition om ändring av 106 § i grundlagen utarbetas för att slopa kravet på uppenbar grundlagsstridighet.

3.

GARANTERA EN GOD LAGBEREDNING

En högklassig lagberedning sparar resurser och stärker förtroendet för lagstiftningen, eftersom den reglering som följer av detta är tydlig och behöver inte kontinuerligt korrigeras. I laglighetsövervakningen har man upprepade gånger fäst uppmärksamhet vid den korta tiden för hörande under lagberedningen.⁴ Dessutom sker hörande ofta först i utkastskedet. Kort tid för hörande och hörande i ett sent skede försämrar förutom lagberedningens kvalitet även möjligheterna för aktörerna i civilsamhället att delta i det samhälleliga beslutsfattandet. Ministerierna har tillgång till flera olika handböcker och anvisningar som stöd för lagberedningen.

Det förekommer fortfarande brister även i bedömningen av konsekvenserna för de grundläggande och mänskliga rättigheterna, och de sammantagna konsekvenserna av lagförslag som har en central inverkan på de grundläggande och mänskliga rättigheterna har inte bedömts tillräckligt till exempel i samband med ändringar i den sociala tryggheten och utlänningslagen.⁵ Om bedömningen av konsekvenserna för de grundläggande och mänskliga rättigheterna är bristfällig eller inte görs, får beslutsfattarna inte information om vilka konkreta konsekvenser lagstiftningen har för förverkligandet av människors eller människogrupperas rättigheter.⁶

Rekommendationer

- ✓ Vid remissförfarandena säkerställs tillräckligt med tid för hörande för intressentgrupperna i enlighet med anvisningen för hörande vid lagberedning och intressentgrupperna görs delaktiga i ett tidigt skede. Huvudregeln ska vara att minst 6-8 veckor reserveras för att ge utlåtanden.
- ✓ En systematisk och noggrann bedömning av konsekvenserna för de grundläggande och mänskliga rättigheterna stöds i lagstiftningsprocesserna:
 - Tillräckliga resurser anvisas för lagberedningen och anvisningarna för konsekvensbedömning följs
 - De sammantagna konsekvenserna av olika åtgärder för de grundläggande och mänskliga rättigheterna beaktas
 - Man följer och utvärderar också i efterhand lagar som har betydande konsekvenser för de grundläggande och mänskliga rättigheterna
 - Särskild uppmärksamhet fästs vid hörande av personer i marginaliserad ställning och som riskerar att diskrimineras samt vid funktionshinders- och åldersrelaterade konsekvenser

4.

HANDLINGSPLANEN FÖR DE GRUNDLÄGGANDE OCH DE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETERNA OCH DEN MÄNNISKORÄTTSPOLITISKA REDOGÖRELSEN

Enligt 22 § i grundlagen är det allmänna skyldigt att trygga och främja tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna. Iakttagandet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna ligger också i det allmännas intresse, eftersom det ökar individernas förtroende för den offentliga förvaltningen och därigenom den inre säkerheten och samhällets funktionsförmåga under brytningstider.⁷

Statsrådets handlingsplaner för de grundläggande och de mänskliga rättigheterna, som utarbetas för varje regeringsperiod, är ett viktigt sätt att genomföra 22 § i grundlagen. Med hjälp av dem kan man på ett målinriktat och tväradministrativt sätt ingripa i centrala problem med de grundläggande och mänskliga rättigheterna och verkställa de rekommendationer som de internationella övervakningsorganen gett Finland.⁸ Det är viktigt att riktlinjerna i handlingsprogrammet under den kommande regeringsperioden kopplas till åtgärder som främjar likabehandling och delaktighet.

Det är igen aktuellt att utarbeta en människorättspolitisk redogörelse som drar upp riktlinjerna för politiken för de grundläggande och mänskliga rättigheterna i en förändrad verksamhetsmiljö. Vid beredningen av redogörelsen ska metoder för prognostisering utnyttjas för att de mänskliga rättigheternas ställning och situation ska kunna uppfattas på lång sikt.

Rekommendation

- ✓ En femte nationell handlingsplan för de grundläggande och mänskliga rättigheterna samt en ny redogörelse om människorättspolitiken utarbetas.

5.

BEHANDLING AV INTERNATIONELLA REKOMMENDATIONER

Finland har fått många rekommendationer och beslut på överklaganden av internationella övervakningsorgan om problem med det nationella verkställandet av människorättskonventioner som är förpliktande för Finland. Som en del av det systematiska verkställandet och uppföljningen av de grundläggande och mänskliga rättigheterna ska rekommendationerna behandlas regelbundet i regeringen och fokusera särskilt på de rekommendationer som har erhållits av flera organ som övervakar olika människorättskonventioner. Ett tema som upprepas i rekommendationerna är otillräckliga åtgärder för att ingripa i hatretorik, hatbrott, diskriminering och rasism. Öppenheten i behandlingen av rekommendationerna bör också ökas.

Rekommendation

- ✓ Statsrådets årliga granskning etableras, där man utvärderar effektiviteten och tillståndet i det nationella genomförandet av Finlands internationella förpliktelser som ingår i människorättskonventionerna och fortsatta åtgärder planeras. Riksdagen och medborgarsamhället engageras i behandlingen av de internationella rekommendationerna som Finland får.

6.

FOSTRAN OCH UTBILDNING I MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

För att rättsstaten och demokratin ska förverkligas måste individerna vara medvetna om sina rättigheter och skyldigheter, liksom om hur de egna och andras rättigheter kan tillgodoses, krävas och försvaras. Myndigheterna ska å sin sida kunna identifiera människorättsproblem och metoder för att lösa dem. Detta förutsätter en högklassig fostran och utbildning i mänskliga rättigheter på alla utbildningsnivåer. Fostran i mänskliga rättigheter har stötts genom olika projekt, men för en övergripande utveckling behövs permanent nationell samordning.⁹ Även människorättsdelegationen har upprepade gånger rekommenderat att staten stöder långsiktig och strukturell fostran i mänskliga rättigheter så att den kan genomföras genom hela utbildningssystemet från och med småbarnspedagogiken och särskilt inom lärarutbildningen.¹⁰

Rekommendationer

- ✓ Statsförvaltningen får en permanent struktur som samordnar utvecklingen av fostran i mänskliga rättigheter.
- ✓ Tillräckliga resurser för fostran i mänskliga rättigheter riktas till målgrupper vars kompetens behöver stärkas (till exempel myndigheter och lärare).

7.

STÄRKANDE AV RÄTTSSKYDDET

Fördröjda rättegångar är ett långvarigt problem i Finland som försämrar både individernas rättsskydd och förtroendet för rättssystemet. Ingripande i rättegångarnas varaktighet förutsätter att regleringen och verksamheten utvecklas, men i synnerhet att resurserna tryggas. Finland använder relativt lite pengar för domstolarnas verksamhet i förhållande till sin bruttonationalprodukt.¹¹ Ett långvarigt problem med tillgången till rättigheter är också att rättegångskostnaderna och deras oförutsägbarhet höjer tröskeln för att föra till exempel tvistemål till domstolar.

Situationen för vissa grupper rättsskydd kräver särskilda åtgärder. Under de senaste åren har de asylsökandes rättsskydd försämrats avsevärt. Dessutom finns det stora brister i rättsskyddet för våld mot kvinnor och våld i nära relationer och offren får inte tillräckligt stöd och skydd.¹² För att stärka individens rättsskydd behövs en övergripande granskning. Rättsskyddet har också ett samband med förverkligandet av samhällsfreden.¹³

Rekommendationer

- ✓ Man ingriper i rättegångarnas längd och rättegångskostnader med hjälp av statsrådets redogörelser för rättsvården och förslagen från justitieministeriets arbetsgrupp för rättsväsendet.
- ✓ Asylsökandenas rättsskydd förbättras utifrån en helhetsbedömning och avgiftsfri rättshjälp bevaras i asylsökans utredningskede.
- ✓ Skyddet och stödet för offer för våld mot kvinnor och våld i nära relationer stärks i enlighet med Finlands internationella människorättsförpliktelser och genom ett effektivt genomförande av EU:s direktiv om bekämpning av våld mot kvinnor och våld i nära relationer.¹⁴

8.

TRYGGANDE AV VERKSAMHETEN FÖR MYNDIGHETER SOM ARBETAR FÖR GRUNDLÄGGANDE OCH MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

I Finland övervakar och/eller främjar flera självständiga och oberoende myndigheter tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna i enlighet med sina lagstadgade uppgifter.¹⁵ De bidrar till det system som hör till rättsstaten och som tryggar maktbalansen. Hos många myndigheter har antalet ärenden ökat ytterligare under de senaste åren. Den ökande mängden EU-lagstiftning har också medfört nya uppgifter för dem. För att myndigheterna ska kunna sköta alla sina lagstadgade uppgifter måste deras anslag tryggas som en del av en hållbar skötsel av de offentliga finanserna.

Rekommendation

- ✓ Förutsättningarna för självständiga och oberoende myndigheter som arbetar för grundläggande och mänskliga rättigheter att sköta sina lagstadgade uppgifter tryggas med tillräckliga anslag.

9.

FÖRBUD MOT FÖRSÄMRING AV SOCIALA RÄTTIGHETER OCH TILLGÅNG TILL SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDSTJÄNSTER

I princip strider försämringen av de sociala rättigheterna mot de människorättskonventioner som är bindande för Finland. Försämringar är tillåtna vid en ekonomisk eller finansiell kris om de är nödvändiga och åtgärderna är tillfälliga och icke-diskriminerande. Försämringarna i den sociala tryggheten under de senaste åren har gjorts utan en bedömning av nödvändigheten och riktats orimligt mot grupper av människor som löper risk för att hamna i en sårbar situation. Till följd av nedskärningar har fattigdomen i barnfamiljer bedömts öka.¹⁶ Dessutom har rättigheterna för personer med funktionsnedsättning försämrats genom att tillämpningsområdet för lagen om funktionshinderservice har inskränkts.

Regleringen av välfärdsområdenas finansiering och besparingarna i anslutning till dem har lett till att välfärdsområdena inte kan ordna lagstadgade tjänster enligt invånarnas behov utan att bryta mot bestämmelserna om finansiering. Välfärdsområdenas ekonomiska problem kan inte lösas så att lagstiftningen om socialservice inskränks ytterligare och tjänsterna gallras. Enligt grundlagen ska det allmänna tillförsäkra var och en tillräckliga social-, hälsovårds- och sjukvårdstjänster.

Rekommendationer

- ✓ Man förbinder sig till förbudet att försvaga ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter och inkluderar en bedömning av behovet av lagändringar och politiska åtgärder i beredningen.
- ✓ Tillräckliga resurser tryggas för välfärdsområdena för att de ska kunna utföra sina lagstadgade uppgifter. Lagstiftningen om välfärdsområdenas finansiering förnyas så att välfärdsområdena har faktiska möjligheter att tillhandahålla tillräckliga tjänster, inklusive tjänster för barn och unga, personer med funktionsnedsättning och äldre personer samt olika språkgrupper.
- ✓ Genom tillräcklig service säkerställs en jämlik och fullständig rätt till ett självständigt liv och delaktighet i samhället för personer med funktionsnedsättning på det sätt som förutsätts i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

10.

DELAKTIGHET PÅ ARBETSMARKNADEN FÖR PERSONER SOM LÖPER RISK FÖR ATT HAMNA I EN SÅRBAR SITUATION

Rätten till arbete garanteras i grundlagen och internationella människorättskonventioner, inklusive konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Att främja sysselsättningen och göra det möjligt att komma in i arbetslivet minskar behovet av social trygghet och bygger upp välfärden. Att komma in i arbetslivet förbättrar människors delaktighet i samhället, gör det möjligt att leva ett eget liv och skapar samhörighet och förtroende i samhället. Alla dessa faktorer är väsentliga för samhällets övergripande säkerhet.

Under de senaste åren har inga systematiska, målinriktade och riktade främjande åtgärder genomförts för att förbättra delaktigheten på arbetsmarknaden för grupper som löper risk för att hamna i en sårbar situation. En ökning av sysselsättningsgraden har eftersträvat genom nedskärningar i den sociala tryggheten, vilket inte har stärkt delaktigheten på arbetsmarknaden för personer som löper risk för att hamna i en sårbar situation eller för andra grupper.

Rekommendationer

- ✓ Genomförda åtgärder som försämrar delaktigheten på arbetsmarknaden, såsom ändringar i lönesubventionen och slopande av det skyddade beloppet inom utkomstskyddet för arbetslösa samt ändringar som gäller kontinuerligt lärande och omskolning, dras in så att det blir lättare för personer i svag ställning på arbetsmarknaden att komma in på arbetsmarknaden.
- ✓ Lagstiftnings- och politikåtgärder som syftar till att främja arbetslivsrättigheterna genomförs systematiskt för att personer i svag ställning på arbetsmarknaden ska kunna integreras på den öppna arbetsmarknaden.

11.

BEREDNING AV LAGSTIFTNINGEN OM SJÄLVBESTÄMMANDERÄTT

Lagstiftningen om klientens och patientens självbestämmanderätt har redan beretts i flera år. Lagprojekten har hittills dock inte framskridit till slutet. Det finns ett behov av lagstiftning, eftersom klienternas grundläggande och mänskliga rättigheter regelbundet begränsas i synnerhet inom tjänsterna för äldre utan stöd av lagstiftningen, vilket inte bara leder till rättskränkningar utan också till konkret fara. Även FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning har uttryckt sin oro över fördröjningen i stiftandet av lagen om självbestämmanderätt.

Rekommendation

- ✓ Man förbinder sig till att bereda lagstiftningen om klientens och patientens självbestämmanderätt och anvisar de resurser som behövs för detta.

12.

REKOMMENDATIONER AV SANNINGS- OCH FÖRSONINGSKOMMISSIONEN FÖR SAMER

Sannings- och försoningskommissionen för samer, vars arbete har syftat till att främja förlikningen mellan samerna och finska staten, publicerade sin slutrapport i december 2025.¹⁷ I rapporten rekommenderas åtgärder för att trygga och främja samernas rättigheter inom och utanför samernas hembygdsområde. Flera rekommendationer behandlar tryggheten av undervisningen i samiska och på samiska samt finansieringen av dessa i lagstiftningen. Det krävs också förbättringar för samiska kulturen och näringarna, anpassningen till klimatförändringen och social- och hälsovården. Sametinget har publicerat ett ställningstagande med en sammanställning av de åtgärder som det anser vara mest brådskande utifrån sannings- och försoningskommissionens rekommendationer.¹⁸

Rekommendation

- ✓ Sannings- och försoningskommissionens rekommendationer verkställs konsekvent med beaktande av samarbetskyldigheten och förhandlingsplikten enligt sametingslagen.

13.

STÄRKANDE AV FINLANDS NATIONELLA MÄNNISKORÄTTSSINSTITUTION

Finlands nationella människorättsinstitution består av Människorättscentret, dess människorättsdelegation och riksdagens justitieombudsman.¹⁹ År 2025 fick Finlands nationella människorättsinstitution rekommendationer i den internationella utvärderingsprocessen som förutsätter ändringar i lagen om riksdagens justitieombudsman.

I rekommendationerna föreslås att den nationella människorättsinstitutionens helhet tydligt ska framgå av lagen och att Människorättscentret ska ha möjlighet att lämna in sin berättelse till riksdagen för behandling. Att skriva in institutionens helhet i lagen skulle stärka institutionens struktur genom lagstiftning. Människorättscentrets berättelse kompletterar andra berättelser till riksdagen och i enlighet med centrets omfattande uppgifter ger den information till riksdagen om de viktigaste utvecklingsförloppen i den nationella människorättsituationen.

Rekommendation

- ✓ Lagen om riksdagens justitieombudsman ändras så att den nationella människorättsinstitutionen som helhet nämns i lagen och att lämna en berättelse till riksdagen läggs till Människorättscentrets uppgifter.

Ett fungerande, fritt och flerstämmigt civilsamhälle stärker rättsstaten, demokratin och de mänskliga rättigheterna. Den lyfter fram missförhållanden, främjar välfärden och människors delaktighet samt ökar förtroendet i samhället. Aktörerna i civilsamhället har en erkänd roll för att stärka den övergripande säkerheten och samhällets kriställighet samt för att skapa en lägesbild.²⁰

Under de senaste åren har det dock skett betydande nedskärningar i organisationernas stöd till exempel i fråga om statsunderstöd, vilket har försämrat organisationernas verksamhetsfält och förutsättningar att delta i den samhälleliga diskussionen och beslutsfattandet. För att utveckla organisationernas verksamhetsförutsättningar godkändes en strategi och genomförandeplan för 2023–2027. Organisationerna har dock kritiserat strategin för att den inte kunde svara på effekterna av de snabbt genomförda nedskärningarna.

Rekommendationer

- ✓ Statsunderstödssystemet förstärks, vilket skapar förutsägbarhet i finansieringen, tryggar organisationernas verksamhet och ger stabilitet åt organisationsfältet. Det här systemet kompletteras av medborgarorganisationernas egen medelsanskaffning, som utvecklas jämlikt.
- ✓ Man värnar om det civila samhällets handlingsutrymme genom att säkerställa att myndigheterna iakttar sin skyldighet att trygga yttrandefriheten, föreningsfriheten och mötesfriheten.

Människorättscentrets människorättsdelegation är ett nationellt samarbetsorgan för aktörer inom området för grundläggande och mänskliga rättigheter. Delegationen behandlar vittsyftande och principiellt viktiga ärenden som gäller de grundläggande och mänskliga rättigheterna.

KÄLLOR

- 1 Venice Commission 2026, [Opinion on the proposed amendments to the Constitution of Finland regarding the independence of the judiciary.](#)
- 2 Venice Commission 2025, [the Updated Rule of Law Checklist.](#)
- 3 Människorättscentrets utredning 2021, [Bestämmelsen om företräde i 106 § i grundlagen och kravet på uppenbar grundlagsstridighet - är tiden mogen för förändring?](#)
- 4 Se t.ex. justitiekanslerns avgörande (på finska) [OKV/1772/10/2023.](#)
- 5 Se t.ex. Människorättscentrets utlåtande till riksdagens social- och hälsovårdsutskott i ärendet [RP 75/2023 rd](#) (på finska); [Diskrimineringsombudsmannens årsberättelse 2024 och Rådet för bedömning av lagstiftningen - årsöversikt 2024.](#)
- 6 Justitieministeriets publikation 2023, [Bedömning av konsekvenserna för de grundläggande och mänskliga rättigheterna vid lagberedning.](#)
- 7 Lagutskottets utlåtande [LaUU 8/2025 rd](#) och del 1 av statsrådets framtidsredogörelse, [SRR 7/2025 rd.](#)
- 8 Grundlagsutskottets utlåtande [GrUU 56/2017 rd.](#)
- 9 Se t.ex. Människorättscentrets, justitieministeriets och Helsingfors universitets projekt 2018-2021 [utveckling av demokrati- och människorättsfostran i lärarutbildningen och Utbildningsstyrelsens pilotprojekt 2022-2023 om demokrati- och människorättsfostran för grundskolor.](#) Se även statsrådets publikationer: [Demokrati- och människorättsfostran i Finland - Lägesbild och rekommendationer för 2023](#) (på finska) och [Utveckling av demokrati- och människorättsfostran 2020-2023 - Styrgruppens rapport och rekommendationer](#) (på finska).
- 10 Människorättsdelegationens tidigare ställningstaganden kan läsas [här.](#)
- 11 Europeiska kommissionen 2025, [resultattavla för rättskipningen i EU.](#)
- 12 Se t.ex. biträdande justitiekanslerns avgöranden [OKV/1905/10/2022](#) (på finska) och [OKV/934/70/2025.](#)
- 13 Lagutskottets utlåtande [LaUU 8/2025 rd.](#)
- 14 Se bl.a. [Rekommendationer till Finland 2025](#) av partskommittén för Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet (Istanbulkonventionen). EU:s direktiv om bekämpning av våld mot kvinnor och våld i nära relationer, träder i kraft nationellt den 14 juni 2027. Se även [diskrimineringsombudsmannens preliminära synpunkter 2025 om verkställandet av direktivet om bekämpning av våld mot kvinnor och våld i nära relationer](#) (på finska).
- 15 Självständiga och oberoende myndigheter som arbetar för grundläggande och mänskliga rättigheter är de högsta laglighetsövervakarna, Människorättscentret, specialombudsmännen samt diskriminerings- och jämställdhetsnämnden.
- 16 Social- och hälsovårdsministeriet 2025, [De sammantagna konsekvenserna av ändringarna i lagstiftningen om utkomstskydd och social- och hälsovårdstjänster 2024-2026 för tillgodoseendet av olika gruppers grundläggande och mänskliga rättigheter](#) (på finska) och [Bedömning av de sammantagna konsekvenserna för behovet av utkomststöd och inkomstfördelningen av de lagändringar som regeringen genomfört](#) (på finska).
- 17 [Sannings- och försoningskommissionen för samers slutrapport 2025](#)
- 18 [Sametinget 2026, Sametingets ställningstagande till Sannings- och försoningskommissionens slutrapport](#) (på finska).
- 19 De nationella människorättsinstitutionerna är självständiga och oberoende organ inrättade genom lag som arbetar för att främja och trygga de mänskliga rättigheterna. Deras ställning, uppgifter och sammansättning fastställs av de så kallade Parisprinciperna som godkändes av FN 1993.
- 20 Statsrådets principbeslut 2025, [Säkerhetsstrategi för samhället och PANDEMIC-programmet 2024, Koronapandemian opit: Kohti parempaa kriiseihin varautumista ja kriisinhallintaa](#) (på finska).